

СОЊА АТАНАСИЈЕВИЋ

АНДАЛУЗИЈСКЕ МЕШАВИНЕ

Мој први сусрет с андалузијском обалом званом Коста дел Сол, над којом се надвија планински венац Сијера Невада, с врховима високим преко три хиљаде метара, догодио се једног септембарског јутра, када смо се кроз стари део Торемолиноса – који смо одабрали за летовање и као базу за обилазак те регије – упутили ка плажи.

Овај град у близини Малаге смештен је на брду високо изнад мора, те је одмах било јасно да нас до плаже чека степениште, можда и лифт. Испоставиће се, два степеништа, на међусобној удаљености од неколико стотина метара. Најпре смо открили оно знатно стрмије, са чијег врха се пружа изванредан поглед на обалу. Са дугачке пешчане плаже уздижу се витка стабла палме, толико висока да ти се може учинити како су расла с једним јединим циљем – да провире у град, пошто су им море и купачи досадили. У неколико редова, палме заузимају позадину плаже, као посебну зону где се осим голубова, који обилазе око њихових стабала тражећи храну, виђају корисници палминог хлада, често с књигом у рукама. Хлад је недовољан да те целог покрије ако пожелиш да се опружиш, али свакако довољан ако седнеш и наслониш се на стабло. Истина, у подне, пожељно је савити ноге у коленима. У зони палми, да закључимо, живе голубови и читачи. Птице некада нестану, и тад се на песку може видети мноштво пера којима као да су означиле своју територију, на коју ће се вратити кад пожеле.

Један ветровит дан. Сунцобрани су склопљени, те је прегледност већа. Мало је купача, вода је тренутно хладна, али већ за који дан фино ће се загрејати. Да видимо најпре шта се дешава у бекстејџу. Голубови су се тог јутра размилели и по башти ресторана. Из чамца за печење рибе вијори се прамен дима који ветар носи ка

стени, даље од мора. То су иначе стари дрвени чамци напуњени песком, где се на маслиновом дрвету пече риба, а најпопуларнији је еспето, ражњић од сардина. Палме млатарају лепим зеленим главама, као да негодују због ветра. Човек у плавој мајици и купаћим гаћама чита дебелу књигу, наслоњен на стабло. Вребаћу повремено тренутак кад склопи књигу, како бих видела име аутора, наслов, али узалуд, јер је није ни склапао. Тај се тога дана није ни окупао, ништа није јео, ни пио, само је читао. Али да се вратим мору.

Из воде излази крупна трбушаста жена голих груди, које се у својој монументалности клате као засебна бића. На лицу јој је задовољни, малчице загонетни смешак, те нам остаје да нагађамо шта се дешавало у води, да ли је можда управо подојила читаво јато рибица. Испред ње промиче девојка у дугачкој, широкој мајици, проносећи плажом своју голу гузу, а заправо на себи има танга купаће гаћице, само што та мајица уноси забуну прекривајући њихов горњи део. Очигледно, не пада јој на памет да заврне мајицу и веже крајеве у чвор, те покаже целом свету како на себи ипак има какве-такве гаће. Морала би знати да је голотиња која извирује изазовнија, некада и опаснија од целовите голотиње. Парадоксално, када буде скинула ту предугачку мајицу, степен обнажености биће мањи. Мало даље, младић опружен на пешкиру, уздиже се начас и два-три пута кратко љуби у стомак свог уснулог партнера. Сваки час авион прелеће небом изнад мора, одакле ћу ускоро кроз прозорчић летилице тражити погледом исту ову плажу и бићу радосна што ћу је препознати, а тужна што одлазимо. Питаћу се како ће свет ту изгледати за сто година, очекујући ваљда да ће ми птичја перспектива неким чудом бар начас отворити и временску. Или, како ће изгледати за седамдесет пет година. Зашто баш за толико?

Зато што се пре исто толико година, давне 1930, овде, у Торемолиносу, плажом шетала једна жена разголићених груди. Била је то Гала, Далијева муза и љубавница, касније супруга, о чему сведочи њена фотографија у топлесу, која се налази испред скулптуре у седећем положају. Фигура наге Гале положена је на већи камен неправилног облика, тик уз морско шеталиште, а у подножју високе стене која дели обалу од града. Од збланутих мештана и понеког туристе (туризам ће овде доживети свој бум тек педесетих година прошлог века), некако се дошло до слободе жене да открије своје груди, па чак и задњицу. Личи на некакав напредак. Али жене и даље убијају, туку, силују, размишљају док будем фотографисала скулптуру.

Овде ћемо начас застати. Присећам се девојке коју сам запазила у води, а која је пливала одевена у хаљину, очигледно у складу с правилима своје вере. Хаљина је црна, кратких рукава, закопчана

до грла. Пливала је леђно, ширећи и скупљајући ноге, и при сваком замаху провиривала су њена бела, неосунчана колена. Парадокс је био у томе да је њен сексепил вероватно био снажнији од сексепила свих осталих разголићених девојака и жена. До чега се још стигло, од голе Гале наовамо? До сексуалних слобода. Један део плаже у Торемолиносу обележен је заставом дугиних боја, па се ту, као и у целом граду, и шире, истородни парови слободно шетају загрљени. Уосталом, Шпанија је још 2005. године признала истополне бракове.

Иначе, бронзаној Гали на камену, загледаној у пучину, друштво праве мачке и голубови који провирују иза њених леђа из шупљина стене. Птице заузимају више позиције а мања удубљења, одакле гледају у море као са балкона луксузног хотела, док мачке бирају ниже а веће рупе у стени. Измакох се да видим шта се налази изнад тог необичног хотела, те ми се указа жута зграда на неколико спратова са ознаком за хотел, али за људе. Необична хијерархија, помислих. Човек, птица, мачка, Гала, шкољке, рибе и остали водени свет.

Један магловит дан. Али није то била обична магла, већ морска, феномен карактеристичан за андалузијску обалу, који је тог пута потрајао дуже од два сата. Са врха степеништа, где увек застанем да уживам у погледу, чекало нас је изненађење. Густо, свеопште беличасто сивило. Огроман морски облак појео је најпре пучину, стигао до плаже, потаманио сунцобране, лежалаке и целе ресторане, зауставивши се код палми. Заправо, прогутао им је стабла и добар део крошњи, остали су само врхови, као некакви чуперци. Да не знаш да припадају палмама, помислио би да гледаш у коло нију зелених алги које је море у свом лудилу испљунуло у небо. Јасније су се видели једино шеталиште и улица. Пажљиво смо се спустили степеницама, још пажљивије прешли улицу, јер видљивост је била свега неколико метара, и крочили на плажу. Појмови близина и даљина, доле, горе – изгубили су значење. Небо и море мешали су се у јединствену целину из које су се издвајали једино мали бели таласи, ломећи се у плићаку, као нешто што недвосмислено припада мору, топлотом, на први поглед идеалном за купање, само што ниси сигуран, отпливаш ли мало дубље, хоћеш ли још бити у мору или ћеш се обрести на небу. У једном часу, док сам стајала у води која ми је допирала негде до стомака, не усуђујући се да пливам даље ка несталој пучини – у мом видном пољу није било никога и ничега осим те бескрајне воде привремено сједињене с небеским бескрајем – помислих на Сарамагово бело слепило. Чинило ми се, ако се магла још само мало згусне и примакне се мојим очима, да ћу доживети исто што и његови јунаци.

Стајала сам тако не знам ни сама колико дуго, препуштајући се призору *величансџивеної мешања* мора и неба, заводљивој изгубљености у простору и времену, знајући подсвесно да сам ипак безбедна, и док сам се присећала живописних слика градова те регије, које смо већ били обишли, као потпуне супротности онемо што ми је тренутно пред очима, помишљала сам како је и читава та брдовита Андалузија, на коју је море придодато наизглед случајно, у последњем часу „расподеле”, такође једна *величансџивена мешавина*, како рече Сарамаго, описујући своју родну Португалију. Мешавина старог и новог времена. Мешавина крви и народа, укуса и стилова. Келти, Иберијци, Римљани, Визиготи, Вандали, Јевреји, Маври, сви они, било као староседеоци или освајачи који су се ту задржали много векова, оставили су трагове што су се попут слагалице склопили у чврсту, јединствену целину, као шармантна андалузијска посебност. Још од 15. века, када је од Мавара ослобођена Гранада као њихово последње упориште, зар је за живот обичних људи уопште било важно ко је први стигао на ту територију, ко је био освајач а ко староседелац? То ће бити важно за историју и њену правду. Шта је толико привлачно и узбудљиво у андалузијским мешавинама? Ваљда то што је из различитости, из супротности, па и крвавих сукоба толиких народа и вера, као најжилавија опстала тежња *малої обичної* човека, које год нације био, коме год богу се клањао, којој год епохи припадао – ка миру и лепоти свог пролазног живота.

А од лепоте док шеташ Алхамбром застаје дах у буквалном смислу речи. Изградња овог утврђења на брду изнад Гранаде, које је најпре имало само војну улогу, започета је у деветом, а данашњи изглед добило је у тринаестом веку. Кроз комплекс који обухвата више двораца из времена маварске династије Насрида и простране зелене вртове с базенима у којима се огледају куле и зидови палата, шетали смо дуже од три сата, а да време нисмо осетили. Зато што је то ниво лепоте који и времену одузима дах, тачније – његово основно својство, лепоте која овде спаја оно што је човек изградио са оним што је природа понудила а он уредио, мешајући исламску и медитеранску традицију вртларства.

Од зидова богато украшених изрезбареним дрветом или керамичким плочицама, купола од кедровине, *чијкасџих* лукова, мермерних лавова, фонтана, од дрвећа нара, који је иначе симбол Гранаде, као и чемпреса, маслине, наранџе, ловора, преко жбунова мирте, шимшира, до цветова руже, јасмина, лаванде, олеандра – где год се поглед заустави, наилази на лепоту у најчистијем смислу речи, која не оставља простора за размишљање ко ју је створио, како се до ње дошло, да ли је у том процесу неко патио, која као

да је одувек ту и као да се створила сама од себе. Тај ниво лепоте који те привремено измешта из времена и света у коме живиш – у нашем случају, тада, био је то свет у коме се и даље воде два ужасна рата, онај у Украјини и онај у Гази, у коме још трају протести у Србији, где се тренутно тражи правда за Богдана, а било је протеста и у самој Шпанији због учешћа израелске екипе у бициклистичкој трци.

Усред овог комада земаљског раја с типичним источњачким шармом, уз наглашену валовитост и мекоћу линија, уздиже се једна грађевина квадратног облика, у ренесансном стилу: двораци Карла V, подигнут у раном 16. веку, након протеривања Мавара, као сушта супротност остатку Алхамбре, али и као траг времена и упечатљива слика још једне андалузијске мешавине, способне да отупи оштрицу свих разлика, да приближи контрасте и натера их на измирење и пријатан суживот.

Док смо сачекали свој термин за улазак у комплекс Алхамбре, обишли смо саму Гранаду, почевши од главне катедрале (Catedral de Granada), изграђене такође у 16. веку, на месту некадашње џамије, а у част успешног окончања Реконкисте. Потом се упутисмо у стару арапску четврт, Албајсин, где смо попили кафу у малој башти на малом тргу, јер овде је све умањено, и наставили ка видиковцу са којег се пружа поглед на целу Алхамбру. Калдрмисане стрме улице овог историјског кварта снажно ме подсетише на Алфаму, најстарији део Лисабона. Тако се Албајсин и Алфама додирнуше начас у мојој свести, као што се заувек додирују у далекој прошлости, будући да су за њихов изглед и тамо и овде били заслужни Маври. Поново живну моја заљубљеност у Сарамагов Лисабон, али и у Андалузију је било лако заљубити се.

Сличну снагу лепоте доживећемо и у Кордоби, шетајући међу црвено-белим стубовима Велике џамије (Mezquita de Córdoba), која је почев од 13. века хришћански објекат. Стубова има 850, некада их је било 1000. Врлудајући кроз ову „шуму стубова“, како је с правом зову, у заводљивом полумраку који је одисао тајнама минулих векова, наиђосмо на неколико младих парова који су правили селфије, изабравши претходно стуб поред којег ће се усликати.

Импресиван је у овом граду и римски мост од камена, са 16 лукова, саграђен у 1. веку нове ере, под којим тече река Гвадалкивир. У близини моста, а поред Капије Алмодовар, налази се статуа Сенеке, који је рођен у Кордоби пре две и по хиљаде година. Смештена је на малом узвишењу, те се уочава још издалека, како извирује из зеленила. С једне стране бронзаног Сенеке је река, као рукавац живог, опипљивог времена; нико те не спречава да сиђеш на обалу и умочиш прст у воду, те осетиш на кожи како тече упо-

редо с временом. А с његове друге стране су зидине прастарог града, као комад сачуване, такође опипљиве прошлости. Недалеко одатле је и двораци Alcazar de los Reyes Cristianos, у коме су се 1486. краљ Фердинанд и краљица Изабела сусрели с Колумбом ради договора око његовог пута за Индију преко Запада.

Чекајући вечеру у башти ресторана, помишљала сам како је управо Кордоба, која је у 10. веку била један од најразвијенијих европских градова и имала становника колико и данас (око 300 хиљада), можда и најлепши андалузијски град међу онима које смо претходно обишли – Гранада, Севиља, Малага. Реч је наравно о оној вечитој, инфантилној потреби да се изјасниш, чак и када то нико од тебе не тражи, да поређаш појмове по самозадатом критеријуму, направиш ред у глави. Али убрзо схватих да себе узалудно мучим. Да Малага нема море, помислих, ни двораци Гибралфаро, да Севиља нема Шпански трг, Златни торањ, ни монументалну катедралу, и да Гранада нема Алхамбру, рекла бих да је Кордоба најлепши град у Андалузији. Овако остаје нерешено. Ајде, поређај ти ове градове по лепоти, рекох свом мужу, саопштивши му резултат своје аутоанкете. Он се замисли и рече: мени су богами најлепше Севиља и Кордоба, ту је нерешено.

Шта јести у Андалузији? Наравно, тапасе, рибу и паељу, али и месо припремљено уз суво воће, што се у Андалузији, посебно у Кордоби, налазило на трпезама још у 10. веку, додуше само у имућнијим породицама. Још једно јело карактеристично је управо за овај град, погодно за летње месеце – салморехо, хладан потаж од парадајза, белог лука, презли и маслиновог уља, којим смо тада започели вечеру.

За одлазак у Севиљу морали смо да поранимо, зато што нам је од Торемолиноса до тог града требало нешто више од два сата возне возом – кроз лепе пределе пуне насада маслина. Било је око пола осам кад смо кренули из апартмана, још није било свануло. Перачи улица вредно су обављали свој посао, те нас одмах по изласку из зграде дочекаше облаци водених капљица. Град је био прилично пуст, тек понеки туриста лењо је вукао свој кофер, омамљен од ноћног лета. Испред стаклене витрине једне радње, на мокром бетону, стајао је велики галеб, нестварно бео у том полумраку, и гледао у нас, потпуно непомичан – као да је лутка, као да је грешком спуштен на тротоар уместо у излог.

Шта у Севиљи одузима дах? Свакако Шпански трг (саграђен 1928). Наша посета овом тргу, који важи за један од најлепших у Европи, пала је у предвечерје, сасвим случајно, али се испоставило да му сунце на заласку добро пристаје, јер истиче романтичност и елеганцију степеништа и малих мостова са балустрадама од

бело-плаве керамике, као и драж фијакера који вас могу провозати кроз читав трг. Мостова има четири, што није случајно, јер је цео овај трг пун симболике – почев од његовог полукружног облика, који би требало да подсећа на загрљај. Што се мостова тиче, они представљају четири некадашња краљевства Шпаније – Кастиљу, Леон, Арагон и Навару. А ту је и неизоставни фламенко, под стубовима централне зграде трга – простор који је, изгледа, спонтано постао позорница за овај традиционални плес.

Улични фламенко имали смо прилику да доживимо и у Торе-молиносу, али свега једним током нашег дванаестодневног боравка; по осталим градовима не, осим овде у Севиљи, на Шпанском тргу. Реклама за клубове са фламенком има свуда, као и продавница чији су излози испуњени кастањетама, док се сама та музика, изгледа, чува од лаке доступности и рабљења, као национално благо. Осим тога, фламенко захтева вече и ноћ, и вино. Изабрали смо клуб популаран код локалног становништва, без гламура, уз концепт самоуслуге што се тиче хране и пића. Зато што је храна овде нешто успутно, чак и вино – сва пажња је на музици.

После целодневне шетње Севиљом, коју смо поделили у две етапе због врућине – било је тог дана преко тридесет степени – и кратког одмора у хотелу где ћемо и преноћити, јер овај град захтева бар два дана, ево нас за столом у препуном ресторану. Столови су нанизани један до другог у неколико редова, као на свадбама под шаторима. Осветљење је пригушено, око нас се углавном чује шпански, мало енглеског и француског. На столовима су папирни тањира са шниттама сира и колутовима кобасице. Од глава посетилаца начичканих уз сто нисам могла добро да видим плесачицу, те ми се појављивала у *деловима* – ситна глава с црном косом скупљеном у пунђу, бело, строго лице, високо подигнута рука с кастањетом, волан црне хаљине. У неколико наврата устадох како бих јој видела и ципеле. Да проверим како оне доприносе магији тог плеса. Аргентинка која је седела поред мене, с којом смо пре почетка програма разменили неколико реченица и која рече да је први пут у Шпанији – учини ми се да су јој очи засузиле кад је то изговорила – охрабрена мојим гестом учини исто, уз осмех, подиравши своју чашу вина, те и наздрависмо на брзину. Ваљда Шпанији, музици и самом животу који каткад уме да ти приреди нешто толико лепо. И тако, нас две, пристигле из два краја света, које је спојио случај звани фламенко, настависмо да пуна два сата мало стојимо, мало седимо, истежући вратове ка плесачици и певачу са гитаром, који је из грла испуштао завијајуће звуке бола.

Фламенко је још једна андалузијска мешавина. Познато је да је настао у 16. веку управо у овом делу Шпаније, да су у његовом

стварању учествовали Арапи, Јевреји, Цигани и Андалужани, као и да се развио из старих андалузијских песама званих *солеари*. У корену ове речи је реч „*солеа*”, што значи усамљеност, па се тако стиже до те вечите човекове боли. На крају програма, који се завршио нешто после поноћи, гитариста се обратио гостима с молбом да свако према својим могућностима остави прилог за музику, што се могло учинити по изласку из сале, у башти ресторана.

Шта још обавезно треба видети у Севиљи? Наравно, Санта Круз, стару јеврејску четврт, и у њој велелепну катедралу (*Catedral de Sevilla*) из 15. века, трећу по величини у свету и уједно највећу готичку катедралу. Око ове грађевине, која заузима више од 11 хиљада квадрата, непрестано круже трамваји модерног дизајна, у живим бојама, баш као да је чувају од времена. Треба видети и Златни торањ из 13. века на обали реке Гвадалкивир, некада осматрачницу, сада поморски музеј. Са врха куле пружа се поглед на цео град. У Севиљи се налази и највећа дрвена грађевина на планети – Метропол парасол. Налик је на циновске печурке, а у њој су смештени музеј, ресторан и видиковац. На мом списку знаменитости које се морају обићи налазила се и краљевска палата Алказар, у коју нисмо могли ући јер нисмо купили карте на време, тако да је остала за наредни пут, у складу с оном девизом да је добро нешто и оставити, као конкретан повод да се вратиш у град који те је очарао.

Има ли нечега што одузима дах у Малаги? Да, тврђава Гибралфаро, подигнута у 14. веку, на брду високом 130 метара. До ње води изразито стрма стаза, тако да најпре изгубиш дах због физичког напора а онда и од лепоте – не толико саме тврђаве, колико погледа на целу Малагу; на арену за кориду (*Plaza de Toros de La Malagueta*), на море, луку, бродове, на зеленило. У овај дворцац ушли смо бесплатно, пошто смо налетели на човека из обезбеђења, Шпанца, страсног навијача Партизана. За Србе гратис, рече нам уз осмех, показавши нам свој ланац око врата са привеском тог клуба. Претходно, чувши нас да разговарамо док смо стајали у реду, пажљиво нас је осмотрио и упитао одакле смо.

Наш језик ослушнуће и једна жена у возу из Торемолиноса до Малаге. Испоставиће се да је Бугарка, да ради у Малаги а живи у Торемолиносу. Рече да је јако задовољна својим животом у Шпанији. Упознаћемо још једног припадника тог народа, власника продавнице здраве хране у Торемолиносу. Исприча нам како је ту већ осам година с породицом и да не планира да се врати у своју земљу. Добро је овде за живот, рече, клима је одлична, храна изврсна, зиме такоређи нема, мало су јаче врућине у јулу и августу, али

није страшно, ту је море. Цене у продавницама, видели сте, сасвим приступачне, па и у ресторанима.

И још једном је наш језик привукао пажњу, али о томе касније, да се још мало задржимо у Малаги.

У овом граду рођен је Пабло Пикасо, 1881. године, те је било сасвим природно обићи његов музеј, смештен у Палати Буенависта, која је сама по себи импресивна. Саграђена је у 16. веку на месту старе насридске палате, мешањем ренесансног и маварског стила. Изненадиле су нас врло строге мере безбедности на улазу, идентичне онима на аеродрому, тако да сам остала без своје флашице с водом. Стална колекција садржи више стотина дела овог сликара, не само најпознатије радове већ и оне који су остали као експеримент, али који свакако сведоче о развоју његовог стваралаштва.

У непосредној близини овог музеја налази се главна градска катедрала врло дугачког назива, Santa Iglesia Catedral Basilica de la Encarnación, коју прати једна занимљивост. Ово здање, настало комбиновањем ренесансног и барокног стила, чија је градња започета у 16. веку и трајала скоро двеста година, никада није потпуно завршено, будући да јужни торањ, предвиђен планом, није саграђен. Зато локално становништво своју катедралу једноставно назива La Manquita. Ипак, ова *мањкавост* нимало не умањује њену лепоту.

Да се сада вратимо у Торемолинос, и то право у веселу, шарену масу људи, одевених карневалски, какву смо једног недељног јутра, кренувши на плажу, затекли у главној улици. Спремајући се за ово путовање, промакле су ми информације о традиционалним ходочашћима, праћеним народним весељем, каква се једном годишње, како ћу касније сазнати, одржавају у читавој Андалузији, у одређеним данима, различитим од града до града, посвећеним и различитим локалним свецима. У Торемолиносу, Fiesta Romería, како гласи назив тог празника, пада крајем септембра, а у част Светог Михаила, заштитника града. Припреме су трајале два дана, украшавале су се улице, постављала бина на централном тргу. Мислили смо да се спрема неки концерт, али је збуњујуће било одсуство рекламних плаката.

И тако потпуно необавештене, изненадила нас је најпре гласна музика у рано преподне која је допирала до наше терасе. А када изађосмо из зграде с торбама за плажу и скренусмо у главну улицу, указа нам се непрегледна колона људи коју су предводила кола с упрегнутим биковима. Таквих кола, открићемо касније, било је неколико. Кочије су биле раскошно украшене, а са задње стране, из дводелног застора, провиривало је неколико девојчица у белим хаљинама, попут принцеза. Питала сам се како су одабране, како

заслужиш да се нађеш унутра. Процесија би повремено застала, на радост окупљених људи који су снимали и фотографисали. Коначно се постављала црта између мештана и туриста. Сад смо јасно могли видети ко је ко. При свакој паузи, када би кочијаш дао знак бику да се заустави, почињала би иза његових леђа песма и игра: мушкарци са сламнатим шеширима, у плавим кошуљама и тегет панталонама, жутим чизмама, девојке и жене лепих, насмејаних лица, које су се очигледно тог јутра дуго спремале за фешту, све редом нашминкане, чврсто скупљене косе, с лепезама у рукама. На себи имају дуге хаљине с воланима, јаких боја, уз преовладавајућу црвену и пинк. Точило се вино из кочија, послуживала храна окупљеним људима. Присетих се да сам такве црвене и розе хаљине с карнерима, за девојчице, виђала по радњама за десетак евра, питајући се ко још облачи своје дете у такав кич. Али кич смештен у овакав контекст престајао је то да буде.

У паузама, када је процесија застала, радници градске чистоће, трудећи се да буду што дискретнији, пресецали су колону чистећи улицу. Не бих то ни приметила да ми једна група није ушла у кадар док сам снимала. А можда још нешто не бих приметила да ми муж није скренуо пажњу – велику бару испод једних кочија која је текла даље низ улицу. Испиао се бик, рече ми кроз смех, на уво, као да је неко и могао разумети. За дванаест дана нисмо чули наш језик. Биково пражњење бешике нису приметиле ни девојке иза кочије, занете песмом и игром, те су, вртећи се у ритму музике, попут вретена, рубовима својих хаљина уклањале трагове малог инцидента.

Пажњу ми затим привуче девојчица, такође специјално одевена за тај дан, која је стајала са својом мајком на тротоару одмах поред нас. Закључих да су њих две такође мештанке, али не учествују у процесији. Мала је на себи имала пинк хаљину с воланима прошарану црним туфнама, а на ногама ципелице с малом штикллом у истом дезену. Плава коса високо скупљена и на врху велика розе машна. Стајала је мени окренута леђима, толико љупка да сам морала да замолим мајку за дозволу да је фотографишем. Само с леђа, додадох. Уосталом, како одолети минијатурним туфнастим ципелама на штикле. Тако некако и започесмо разговор. Рече да је препознала наш језик као словенски и баш се питала одакле смо. Њих две су из Украјине, додаде. Већ три године су у Торемолиносу. Мала се није овде родила, помислих. По мојој процени, морала је имати најмање четири, можда и пет година. Уследи прича о задовољству животом у Шпанији, слична оној какву нам је испричало и двоје Бугара, али уз извесну дозу сете у гласу.

Гледајући и даље у та малена леђа, у бели танушни врат који је откривала скупљена коса, толико нежан да је уз свест о њиховом избеглиштву изазивао и мало туге, помислих на ране које људи непрекидно и непотребно једни другима наносе. Помислих и на ране саме Шпаније које је оставила вишедеценијска Франкова диктатура, а које су мени, из перспективе харизматичних андалузијских мешавина, јединствене лепоте изграђене на темељу свакојаких разлика – изгледале потпуно зацељено. А можда је то била и илузија.